

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Πρόλογος</i>	17
---------------------------	----

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Πάρις Τσάρτας

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Τουριστική ανάπτυξη: εννοιολογικές οριοθετήσεις και ζητήματα ανάλυσης	21
1.1 <i>Διαστάσεις και παράμετροι διαμόρφωσης των χαρακτηριστικών της τουριστικής ανάπτυξης</i>	21
1.1.1 Χαρακτηριστικά της τουριστικής ζήτησης	24
1.1.2 Τουριστικοί πόροι της χώρας ή της περιοχής	25
1.1.3 Επιρροή των υπαρκτών προτύπων τουριστικής ανάπτυξης στην προσφορά	25
1.1.4 Φορείς, οργανισμοί και κοινωνικο-επαγγελματικές ομάδες που εμπλέκονται στη διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης	26
1.1.5 Τουριστικές επιχειρήσεις	26
1.1.6 Τουριστική πολιτική (διεθνής, εθνική, τοπική)	27
1.2 <i>Οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στην οικονομία, την κοινωνία, τον πολιτισμό και το περιβάλλον</i>	28
1.2.1 Εισαγωγή	28
1.2.2 Επιπτώσεις στην οικονομία	29
1.2.3 Επιπτώσεις στην κοινωνία και τον πολιτισμό	31
1.2.4 Επιπτώσεις στο περιβάλλον	33
1.3 <i>Τα στάδια τουριστικής ανάπτυξης</i>	36
1.3.1 Χαρακτηριστικά των αναλύσεων για το ζήτημα των σταδίων	36
1.3.2 Εξελικτικό μοντέλο των τριών σταδίων ανάπτυξης	37
<i>Βιβλιογραφία</i>	42

<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Παράγοντες διαμόρφωσης των προτύπων τουριστικής ανάπτυξης</i>	44
2.1 <i>Τα κυριότερα χαρακτηριστικά και οι διαπλοκές των παραγόντων διαμόρφωσης των προτύπων τουριστικής ανάπτυξης</i>	44
2.1.1 <i>Εισαγωγή</i>	44
2.1.2 <i>Χαρακτηριστικά των παραγόντων διαμόρφωσης των προτύπων τουριστικής ανάπτυξης</i>	45
2.1.3 <i>Διαπλοκές των παραγόντων διαμόρφωσης των προτύπων τουριστικής ανάπτυξης</i>	46
2.2 <i>Ομάδες παραγόντων που διαμορφώνουν τα πρότυπα της τουριστικής ανάπτυξης, ανάλυση χαρακτηριστικών</i>	48
2.2.1 <i>Διεθνείς ή υπερεθνικοί φορείς και οργανισμοί που σχετίζονται με την τουριστική ανάπτυξη</i>	48
2.2.2 <i>Επιχειρήσεις του ευρύτερου τουριστικού τομέα (tour-operators, ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, αεροπορικές εταιρίες, πρακτορεία κ.λπ.)</i>	50
2.2.3 <i>Πολιτικές συνδεδεμένες άμεσα ή έμμεσα με την τουριστική ανάπτυξη σε επίπεδο υπερεθνικό, εθνικό ή τοπικό</i>	57
2.2.4 <i>Φορείς ή ομάδες συμφερόντων σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο</i>	60
2.2.5 <i>Παράμετροι της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς σε διεθνές και εθνικό επίπεδο</i>	63
<i>Βιβλιογραφία</i>	65
 <i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης: παράμετροι συγκρότησης των διαφορετικών προτύπων</i>	68
3.1 <i>Παράμετροι συγκρότησης και λειτουργίας των προτύπων τουριστικής ανάπτυξης</i>	68
3.1.1 <i>Πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης: αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης τουριστικής ζήτησης και προσφοράς</i>	68
3.1.2 <i>Το πρότυπο ανάπτυξης ως αναπόσπαστο στοιχείο της «τουριστικής περιοχής»</i>	70
3.1.3 <i>Οι πόλοι της προσφοράς (πόροι, υποδομές, υπηρεσίες) και της ζήτησης (τουριστικά ρεύματα) που εμπλέκονται στη διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης</i>	72

3.2 Τα κυριότερα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης στο σύγχρονο κόσμο	78
3.2.1 Πρότυπο οργανωμένου μαζικού τουρισμού διακοπών	78
3.2.2 Πρότυπο ενταγμένο στο τοπικό αναπτυξιακό πλαίσιο: αστικός τουρισμός, τουρισμός υπαίθρου	79
3.2.3 Πρότυπο βιώσιμου τουρισμού με χρήση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού	80
3.2.4 Πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης σε θύλακες	85
3.2.5 Πρότυπο παραθερισμού	86
3.2.6 Πρότυπο εναλλακτικού τουρισμού	87
Βιβλιογραφία	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Σχεδιασμός και διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης	91
4.1 Οι λόγοι που επέβαλαν το σχεδιασμό, τον προγραμματισμό και τη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης	91
4.1.1 Αποτελέσματα της απρογραμματίστης τουριστικής ανάπτυξης των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών	92
4.1.2 Η συστηματική μελέτη και έρευνα των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης	92
4.1.3 Η ιδιαίτερη σημασία που απέκτησε η τουριστική ανάπτυξη για έναν πολύ μεγάλο αριθμό περιοχών και χωρών του κόσμου	93
4.1.4 Η αλλαγή της πολιτικής των tour-operators σε θέματα σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη	93
4.1.5 Νέα δεδομένα και χαρακτηριστικά της ζήτησης	94
4.1.6 Επιστημονικός σχεδιασμός και ανάλυση της πορείας ανάπτυξης του τουρισμού	95
4.2 Σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης	95
4.2.1 Βασικά στοιχεία στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης	95
4.2.2 Διαδικασίες σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης	97
4.2.3 Επίπεδα σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης	99
4.3 Διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης	102
4.3.1 Παράγοντες που συμβάλλουν στη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης	102
4.3.2 Διαχείριση του «προϊόντος» τουριστική περιοχή	103

4.4	<i>Διαχείριση ενός προγράμματος μάρκετινγκ της τουριστικής περιοχής</i>	106
4.4.1	Η συστηματική προβολή της περιοχής.	106
4.4.2	Η συγκρότηση ιδιαίτερης διαφημιστικής «εικόνας» της περιοχής.	106
4.4.3	Η διαρκής αναζήτηση νέων αγορών και «ομάδων στόχων»	106
4.4.4	Η συνεργασία με κατοίκους, κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς και επιχειρήσεις της περιοχής	107
4.4.5	Η σύνδεση του προγράμματος μάρκετινγκ με τους βασικούς στόχους και σκοπούς του σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής.	107
4.5	<i>Διαχείριση των ανθρώπινων πόρων στα πλαίσια της τουριστικής ανάπτυξης</i>	108
4.5.1	Προγράμματα τουριστικής εκπαίδευσης	108
4.5.2	Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εξειδίκευσης για όσους ήδη εργάζονται στον τουριστικό τομέα	108
4.5.3	Προγράμματα επιμόρφωσης κατοίκων και τουριστών	108
4.5.4	Προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης	109
4.5.5	Συστηματική μελέτη και έρευνα των χαρακτηριστικών της απασχόλησης στον τουριστικό τομέα.	109
	<i>Βιβλιογραφία</i>	110
	<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ανάπτυξη του τουρισμού στην αυγή του 21ου αιώνα: κύρια θέματα ανάλυσης και τάσεις της έρευνας τα επόμενα χρόνια.</i>	113
5.1	<i>Εισαγωγή</i>	113
5.2	<i>Η παγκοσμιοποίηση της τουριστικής ανάπτυξης και ο προβληματισμός για τις διαδικασίες ελέγχου και διαχείρισης των τουριστικών περιοχών.</i>	114
5.3	<i>Ο εντεινόμενος ανταγωνισμός αναβαθμίζει τη σημασία του μάρκετινγκ και οδηγεί σε αναζητήσεις διαρκώς και περισσότερων αυστηρών και εξειδικευμένων προτύπων ποιότητας στην παραγωγή και διαχείριση του τουριστικού προϊόντος</i>	116
5.4	<i>Η παραγωγή νέων τουριστικών προϊόντων, σε συνδυασμό με τη συνεχή τμηματοποίηση της ζήτησης, έχουν ως αποτέλεσμα</i>	

τη μεγάλη αύξηση του αριθμού και του είδους των προσφερόμενων υποδομών και υπηρεσιών στις περιοχές με τουριστική ανάπτυξη.	119
5.5 Η ανάδειξη της «τοπικότητας» ως βασικής παραμέτρου της τουριστικής ανάπτυξης σε συνδυασμό με την προώθηση σύνθετων και δυναμικών διαδικασιών διαχείρισης της ανάπτυξης του τομέα.	121
5.6 Οι ραγδαίες εξελίξεις στην τεχνολογία διαμορφώνουν νέα δεδομένα στην τουριστική ανάπτυξη σε δύο κυρίως πεδία: στις επιλογές των τουριστών και στην παραγωγή νέων τουριστικών προϊόντων.	123
5.7 Η συνεχής αναζήτηση διαφορετικών και εξειδικευμένων προτύπων βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, τα οποία θα ανταποκρίνονται στα δεδομένα και τις ανάγκες των διαφορετικών τουριστικών περιοχών.	126
Βιβλιογραφία	128

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Χάρης Κοκκώσης

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ, ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Τουρισμός και περιβάλλον.	133
6.1 Το περιβάλλον και η προστασία του.	133
6.2 Σχέση με άλλες πολιτικές: περιβάλλον και ανάπτυξη.	136
6.3 Η σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος.	139
6.4 Επιπτώσεις του τουρισμού στον τόπο προορισμού.	141
Βιβλιογραφία	146
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Επιπτώσεις του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον.	147
7.1 Εισαγωγή	148
7.2 Επιπτώσεις του τουρισμού στους φυσικούς πόρους.	149
7.2.1 Νερό	149
7.2.2 Γη/έδαφος	150

7.2.3	Αέρας	151
7.2.4	Ενέργεια	152
7.3	Επιπτώσεις του τουρισμού στα φυσικά οικοσυστήματα	152
7.3.1	Διαταραχές στη λειτουργία των οικοσυστημάτων	153
7.3.2	Μεταβολές στη δομή των οικοσυστημάτων των βιοκοινοτήτων ή/και μείωση της βιολογικής ποικιλότητας	154
7.3.3	Μείωση του πληθυσμού σπανίων ειδών	156
7.4	Επιπτώσεις του τουρισμού σε διάφορους τύπους περιοχών	156
7.4.1	Φυσικά πάρκα και προστατευόμενες περιοχές	156
7.4.2	Αγροτικές περιοχές	159
7.4.3	Ορεινές περιοχές	159
7.4.4	Παράκτιες περιοχές	160
	Βιβλιογραφία	162
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Επιπτώσεις του τουρισμού στο δομημένο περιβάλλον		163
8.1	Εισαγωγή	163
8.2	Επιπτώσεις του τουρισμού στις περιοχές με ιδιαίτερη ιστορική και πολιτισμική αξία	164
8.3	Επιπτώσεις του τουρισμού στην τεχνική υποδομή	167
8.4	Επιπτώσεις του τουρισμού στην οικιστική ανάπτυξη και στην αστικοποίηση	168
8.4.1	Η αστικοποίηση του αγροτικού χώρου από τον τουρισμό στα ελληνικά νησιά	171
8.5	Επιπτώσεις των μεγάλων διοργανώσεων	172
8.5.1	Χαρακτηριστικό των μεγάλων διοργανώσεων	172
8.5.2	Αθήνα 2004: Ένα τυπικό παράδειγμα	177
	Βιβλιογραφία	181
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: Πολιτικές για τον τουρισμό και το περιβάλλον		182
9.1	Εισαγωγή	182
9.2	Αρχές για τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού	183
9.3	Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού	185
9.4	Προσεγγίσεις για μια πολιτική βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης	188
	Βιβλιογραφία	197

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: Περιβαλλοντικά προβλήματα και πολιτικές σε χαρακτηριστικές τουριστικές περιοχές	198
10.1 Εισαγωγή	198
10.2 Πολιτική για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των αστικών περιοχών και ειδικότερα των αστικών κέντρων με ιστορική και πολιτισμική αξία	199
10.3 Πολιτική για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των ορεινών και αγροτικών περιοχών	204
10.4 Πολιτική για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών	209
Βιβλιογραφία	214
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11: Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στα νησιά	 215
11.1 Τα νησιά ως ιδιαίτεροι τουριστικοί προορισμοί	215
11.2 Επιπτώσεις από την ανάπτυξη του τουρισμού	216
11.3 Θέματα πολιτικής για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στα νησιά	220
Βιβλιογραφία	228
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12: Φορείς και μέσα άσκησης πολιτικής για τον τουρισμό και το περιβάλλον	 229
12.1 Εισαγωγή	229
12.2 Πολιτικές και φορείς για την ανάπτυξη του τουρισμού και την προστασία του περιβάλλοντος	230
12.2.1 Σε διεθνές επίπεδο	230
12.2.2 Σε εθνικό επίπεδο	233
12.2.3 Σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο	234
12.3 Φορείς που εμπλέκονται στη διαμόρφωση μιας πολιτικής για το βιώσιμο ή αιεφόρο τουρισμό	235
12.4 Μέσα και εργαλεία για την επιχειρησιακή εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης	238
Βιβλιογραφία	249

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13: Σχεδιασμός για τον τουρισμό και το περιβάλλον.	250
13.1 Η ανάγκη για σχεδιασμό	250
13.2 Αντικείμενο του σχεδιασμού	251
13.3 Ο σχεδιασμός ως διαδικασία	254
13.4 Είδη και χαρακτηριστικά σχεδιασμού	258
13.5 Βασικά στοιχεία στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης	260
13.6 Βασικές αρχές σχεδιασμού	261
13.7 Διαδικασία τουριστικού σχεδιασμού.	268
13.8 Εργαλεία για το σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης.	274
13.9 Η πρόληψη επιπτώσεων και η αναζήτηση προτύπων οργάνωσης της τουριστικής ανάπτυξης: βασικό εργαλείο στο σχεδιασμό	277
Βιβλιογραφία	281
Ευρετήριο	283